

AGNIESZKA WESOŁOWSKA
*Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa S.A.
w Warszawie*

WIELKOŚĆ I STRUKTURA UDZIELONYCH KREDYTÓW PRZEZ BANK SPÓŁDZIELCZY (na przykładzie Banku w Ostrówku)

Banki Spółdzielcze działają przede wszystkim w środowisku wiejskim, pracując na potrzeby rolnictwa i podmiotów gospodarczych oraz ludności z terenów wiejskich. Ich działalność różnie jest oceniana, ale stanowią one podstawową instytucję finansową dla ludności wiejskiej, wspomagającą rozwój przedsiębiorczości i zaspakajającą potrzeby tej ludności. Mimo to banki spółdzielcze nie mają zwykle zbyt dużej ilości środków i nie spełniają wymogów stawianych wobec nich. W związku z tym wiele z nich łączy się z większymi bankami, ale nadal pozostają ich filiami, zaspakajającymi potrzeby ludności i podmiotów działających na wsi. Podstawą przyczynę niskiej siły banków spółdzielczych upatruje się w niskich dochodach ludności wiejskiej, które nie sprzyjają wzrostowi popytu na kredyty rolnicze, w tym też na kredyty preferencyjne opiniowane przez ośrodki doradztwa rolniczego. W celu przyjrzenia się tej problematyce analizowano wielkość i strukturę kredytów udzielonych przez Bank Spółdzielczy w Ostrówku, który nie jest dużą jednostką i działa w środowisku typowo rolniczym (w woj. łódzkim).

Artykuł opiera się na analizie kredytów wypłaconych przez Bank w latach 1992, 1995 i 1997. Rozpiętość lat jest celowa, aby porównanie wielkości wypłaconych przez Bank kredytów w tych latach było bardziej obrazowe. Ponadto, w każdym roku zostały uwzględnione trzy okresy spłaty kredytów: do 1 roku, od 1 do 2 lat oraz powyżej 2 lat.

1. Wielkość i struktura udzielonych kredytów

Polityka kredytowa BS w Ostrówku nastawiona jest z jednej strony na pozyskiwanie nowych klientów o wysokiej efektywności działania, a z drugiej strony na pomoc i doradztwo stałym klientom banku, w celu zapobiegania czynnikom, które mogą spowodować trudności w obsłudze udzielonych kredytów. Politykę

tę stosuje Bank opierając się na zasadniczych celach, które są stawiane i konsekwentnie realizowane. Celami tymi są:⁽¹⁾

- większa gama udzielonych kredytów przez Bank (zarówno dla sektora rolniczego jak i pozarolniczego);
- zwiększenie atrakcyjności udzielonych kredytów poprzez stosowanie niższych prowizji bankowych, szybkie rozpatrywanie wniosków, itp.;
- zwiększenie kapitału własnego, co umożliwia udzielanie większych kwotowo kredytów;
- minimalizacja ryzyka przy udzielaniu kredytów;
- kredytowanie jednostek posiadających zdolność do spłaty kredytu wraz z odsetkami;
- stosowanie efektywnych form zabezpieczenia kredytu, np. zastawu, umowy przewłaszczenia, cesji polisy, poręczenia, hipoteki.

Bank proponuje klientom szeroki wachlarz usług kredytowych na finansowanie środków obrotowych i nakładów inwestycyjnych. Dzięki obrotom kredytowym kreowany jest pieniądz odpowiednio do wzrostu zapotrzebowania, związany ze zwiększeniem produkcji towarów i usług, obrotu towarowego oraz dochodów o przeznaczeniu produkcyjnym i konsumpcyjnym. Obrót kredytowy służy do tworzenia dodatkowych dochodów, powiększających popyt produkcyjny i konsumpcyjny oraz do rekompensowania zmniejszającego się popytu, wynikającego z tworzenia rezerw pieniężnych i oszczędności przez różne jednostki gospodarujące.

Dochody bankowe uzyskiwane z kredytów muszą jednak podlegać zwrotowi, co wyznacza pewne naturalne granice dla kredytowania. W obszarze działalności gospodarczej jego przedmiotem mogą być przedsięwzięcia, które jednostkom gospodarczym przyniosą dodatkowe dochody, wystarczające na dokonywanie spłaty kredytu w ustalonym terminie wraz z oprocentowaniem. Przedmiotem kredytowania mogą być też czasowo nagromadzone zapasy, które po upłynieniu w formie pieniężnej staną się źródłem zwrotu kredytu. W obszarze konsumpcji kredyty bankowe muszą być zwracane wraz z odsetkami z przyszłych dochodów konsumentów, a więc wielkość i terminy zwrotów tych kredytów są związane z poziomem przyszłych dochodów i możliwościami ich zaoszczędzenia na spłatę. Bank udzielając kredytu musi się liczyć z ryzykiem, że nie odzyska części lub całości wyłożonych funduszy i związanych z nimi odsetkami. Ryzyko to zależy od sytuacji ekonomiczno – finansowej kredytobiorcy, efektywności kredytowanego przedsięwzięcia, polityki ekonomicznej i pieniężnej realizowanej przez władze, stanu koniunktury w całej gospodarce, poziomu inflacji. Biorąc

(1) Sprawozdanie Banku w Ostrówku za rok 1997.

pod uwagę wyżej wymienione powody, Bank powinien wybierać do kredytowania podmioty najbardziej wiarygodne.

Tabela 1

Poziom i struktura udzielonych kredytów przez BS w Ostrówku,
w latach 1992, 1995 i 1997

Rok	Okres spłaty	Suma w tys. zł	Struktura w %
1992	do 1 roku	510,10	93,6
	od 1 do 2 lat	32,60	6,0
	powyżej 2 lat	2,30	0,4
	Razem	545,00	100,0
1995	do 1 roku	554,58	64,7
	od 1 do 2 lat	215,18	25,1
	powyżej 2 lat	87,31	10,2
	Razem	857, 07	100,0
1997	do 1 roku	1298,23	69,1
	od 1 do 2 lat	374,93	20,0
	powyżej 2 lat	204,56	10,9
	Razem	1877,72	100,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych BS w Ostrówku.

Na przełomie wymienionych lat możemy doskonale porównać wielkości udzielonych kredytów. Z każdym rokiem suma udzielonych kredytów zwiększa się. Największym powodzeniem cieszą się te ze spłatą do 1 roku, ale również z każdym rokiem wzrasta procentowy udział kredytów ze spłatą od 1 do 2 lat i powyżej 2 lat. Porównując rok 1992 z 1997 zauważamy duży wzrost udzielonych kredytów, bo aż o 1332,72 tys. zł, co świadczy o rozwoju BS w Ostrówku, poszerzeniu usług i wzroście zainteresowania kredytami.

2. Wielkość i struktura udzielonych kredytów produkcyjnych

Do kredytów produkcyjnych zaliczamy kredyty inwestycyjne i obrotowe. Mogą one mieć charakter preferencyjny, tzn., że są to kredyty objęte dopłatami ARiMR, mające na celu realizowanie polityki rolnej lub mogą mieć charakter komercyjny. Cechą kredytu komercyjnego jest fakt, iż sam kredytobiorca zobowiązany jest do spłaty kredytu wraz z odsetkami w ustalonym terminie. Kredyt ten nie jest objęty dopłatami i zazwyczaj jest on przeznaczony na cele nierolnicze.

Kredyty inwestycyjne są przeznaczane na finansowanie nakładów gospodarczych, których celem jest stworzenie nowych, modernizacja lub powiększenie już istniejących środków trwałych, tj. środków, które nie zużywają się w jednym procesie produkcyjnym, a ich wartość przekracza 1000 PLN. Kredyt inwestycyj-

ny może mieć charakter kredytu krótko-, średnio- lub długoterminowego, z przeznaczeniem na finansowane inwestycji:⁽²⁾

- materialnych, np.: zakup sprzętu, maszyn, nieruchomości, środków trwałych;
- niematerialnych, np.: zakup papierów wartościowych, patentów, koszty prowadzenia badań,
- finansowych, np.: zakup udziałów lub akcji w spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością.

Inwestycje niematerialne i finansowe powinny być finansowane wyłącznie w ramach kredytu krótko- i średnioterminowego.

Wyróżnia się trzy rodzaje kredytów inwestycyjnych:⁽³⁾

- kredyty na wyposażenie: przeznaczone na zakup lub modernizację sprzętu, nabywanie lub budowę majątku trwałego; są to kredyty krótko- i średnioterminowe;
- kredyty na restrukturyzację: przeznaczone na przebudowę struktury gospodarczej kredytobiorcy, mają na celu odzyskanie jego równowagi finansowej; są to kredyty średnio- i długoterminowe;
- kredyty przeznaczone na zakup lub budowę całych obiektów przemysłowych i rolnych; są to kredyty średnio- i długoterminowe.

Kredyt inwestycyjny może być udzielany:⁽⁴⁾

- podmiotom gospodarczym, tj.: osobom prawnym, osobom fizycznym, jednostkom organizacyjnym nie posiadającym osobowości prawnej, prowadzącym działalność gospodarczą;
- rolnikom indywidualnym prowadzącym gospodarstwa rolne.

Kredyt bankowy stanowi uzupełnienie środków własnych kredytobiorcy i łącznie z tymi środkami powinien zapewniać sfinansowanie zadania inwestycyjnego. Udział środków własnych kredytobiorcy, przy finansowaniu działalności inwestycyjnej, powinien wynosić minimum 20% wartości nakładów inwestycyjnych.

Do środków własnych kredytobiorcy zalicza się m. in. środki pieniężne na rachunku bankowym, wartość zgromadzonych materiałów, poniesione koszty na sfinansowanie nakładów inwestycyjnych, zakupione maszyny i urządzenia oraz koszty dokumentacji projektowo – kosztorysowej itp. Środki własne kredytobiorca musi zaangażować na etapie rozpoczęcia realizacji inwestycji i udokumentować przed przyznaniem kredytu.

(2) U. Gawlak: Kredytowanie w banku spółdzielczym. WSB, Poznań 1997, s. 20.

(3) M. Wysocki: Poradnik inspektora kredytowego. TWIGGER SA, Warszawa 1997, s. 223.

(4) Z. Dobosiewicz: Wszystko o kredytach. Przewodnik. Jak uzyskać? Jak spłacić? INFOR, Warszawa 1995, s. 96, oraz Z. Dobosiewicz: Kredyt bankowy dla firm i osób fizycznych. INFOR, Warszawa 1997, s. 108.

Ostateczny termin spłaty kredytu inwestycyjnego nie może wykraczać poza okres amortyzacji przedsięwzięcia inwestycyjnego, a w przypadku realizacji inwestycji na gruntach lub w obiektach dzierżawionych, nie może przekraczać okresu dzierżawy.

Kredyty obrotowe są to kredyty przeznaczone na bieżące potrzeby związane z prowadzoną działalnością gospodarczą, zaopatrzeniem, produkcją i sprzedażą. Są to kredyty średnio- i krótkoterminowe. Przedmiotem tych kredytów mogą być, np. zapasy towarów, produkcja w toku, wyroby gotowe, nakłady przyszłych okresów oraz należności z tytułu rozliczeń z odbiorcami. Ta kategoria kredytu gospodarczego zdecydowanie dominuje w działalności kredytowej banków.

Forma kredytu obrotowego udzielanego podmiotom gospodarczym na bieżącą działalność uzależniona jest m. in. od:

- celu kredytu, jako przeznaczenia;
- sytuacji finansowej kredytobiorcy;
- rodzaju i rozmiarów prowadzonej działalności gospodarczej;
- dotychczasowej współpracy z bankiem.

Pomoc banku polega na udostępnieniu przedsiębiorcy środków potrzebnych do uruchomienia produkcji i to do czasu, aż przedsiębiorca uzyska dochody ze sprzedaży wykonanej pracy. Strukturę kredytów produkcyjnych udzielonych w latach 1992, 1995 i 1997 przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2

Struktura kredytów produkcyjnych BS w Ostrówku,
w latach 1992, 1995 i 1997

Rok	Rodzaje kredytów produkcyjnych	Suma w tys. zł	Struktura w %
1992	Inwestycyjne	48, 23	11,1
	Obrotowe	385, 10	88,9
	Razem	433,33	100,0
1995	Inwestycyjne	259, 43	35,3
	Obrotowe	475,33	64,7
	Razem	734,76	100,0
1997	Inwestycyjne	756,29	43,2
	Obrotowe	995,10	56,8
	Razem	1751,39	100,0

Źródło: BS Ostrówek.

Z danych wynika, że w każdym kolejnym roku suma każdego z tych kredytów zwiększała się. W przypadku kredytu inwestycyjnego poziom jego wypłat zawierał się w przedziale od 48,23 tys. zł w 1992 r. do 756,29 tys. zł w 1997 r. Wzrost wypłat był znaczący (ponad 15 razy) i wynikał z zainteresowania lud-

ności inwestycjami w dziedzinie produkcji. Przyjmując stopę inflacji nawet na poziomie 15, czy 20% widzimy duży przyrost inwestycji w ujęciu realnym, a więc stanowiącym podstawę przyrostu majątku produkcyjnego i stworzenie możliwości przyszłej produkcji. Na takie zależności wskazuje również struktura wypłacanych kredytów produkcyjnych. W analizowanych latach obserwuje się bowiem systematyczne zwiększanie udziału kredytów inwestycyjnych (od 11,1% w 1992 roku do 43,2% w 1997 roku). Wielkość wypłat kredytów obrotowych przez BS Ostrówek również systematycznie wzrastała w badanych latach, ale tempo wzrostu było mniejsze niż inwestycyjnego (wzrosły trzykrotnie).

Obserwowane zmiany i zróżnicowanie wypłat kredytów produkcyjnych wynikały z zainteresowania ludności inwestycjami, ale w dużym stopniu były następstwem ogólnej sytuacji gospodarczej (zmniejszeniem stopy inflacji, zwiększeniem liczby linii kredytowych o charakterze preferencyjnym oraz wzrostem zaufania ludności do istniejącej sytuacji gospodarczej). O ile na początku lat dziewięćdziesiątych było zainteresowanie głównie bieżącą produkcją, to obecnie wzrasta zainteresowanie rozwojem i przyszłą produkcją. Potwierdzają tę tezę dane dotyczące zmian struktury kredytów produkcyjnych.

3. Wielkość i struktura udzielonych kredytów konsumpcyjnych

Kredyty o charakterze konsumpcyjnym udzielane są osobom fizycznym (gospodarstwom domowym). Cieszą się one coraz większą popularnością wśród społeczeństwa, co odpowiada tendencjom gospodarki rynkowej. Uważa się, że kredyty konsumpcyjne są często sposobem na spełnienie marzeń, których nie można by realizować bez pomocy kredytowej.

Kredyty konsumpcyjne, z uwagi na ich znaczne rozproszenie i wysokość, obciążone są stosunkowo niskim ryzykiem. Praktyka pokazuje, że kredyty te odznaczają się dużo lepszą spłacalnością niż, np. kredyty inwestycyjne i obrotowe.

W obrębie kredytów dla ludności możemy wyróżnić następujące rodzaje kredytów konsumpcyjnych:⁽⁵⁾

- kredyty na zakup dóbr konsumpcyjnych trwałego użytku (np. na zakup samochodu, mebli sprzętu gospodarstwa domowego, usług turystycznych, itp.);
- pożyczki pieniężne; jest to operacja wyłącznie finansowa, banki nie kontrolują w jaki sposób i na jakie cele pieniądze zostaną wydane;
- pożyczki lombardowe;
- kredyty mieszkaniowe.

Kredyty konsumpcyjne mogą być udzielane osobom fizycznym posiadającym stały dochód z tytułu świadczonej pracy zarobkowej, emerytury. Mogą być

(5) U.Gawlak: Kredytowanie w banku spółdzielczym. WSB, Poznań, s. 23 – 24.

także udzielane posiadaczom rachunków oszczędnościowo – rozliczeniowych, którzy systematycznie (co miesiąc) gromadzili oszczędności przez okres co najmniej 6 miesięcy i osiągnęli stan wkładu równy 50% wartości nabywanych artykułów lub usług. Kredyt konsumpcyjny przeznaczany jest na zakup usług i artykułów trwałego użytku, w tym również samochodów osobowych – nowych lub używanych, których okres użytkowania nie przekracza 3 lat licząc od daty produkcji. Kredyt konsumpcyjny w zależności od okresu spłaty może być oprocentowany według stałej lub zmiennej stopy procentowej.

Tabela 3 przedstawia wielkości kredytów konsumpcyjnych udzielanych przez Bank Spółdzielczy w Ostrówku w latach 1992, 1995 i 1997.

Tabela 3

Kredyty konsumpcyjne BS w Ostrówku, w latach 1992, 1995 i 1997

Rok	Wielkość kredytu konsumpcyjnego w tys. zł
1992	111,67
1995	123,31
1997	126,33

Źródło: BS Ostrówek.

Analizując dane zawarte w tabeli 3 zauważamy tendencję wzrostową wypłat kredytów konsumpcyjnych w BS Ostrówek w badanych latach, ale dynamika wzrostu jest bardzo niska. Od roku 1992 do 1997 wielkość kredytu zwiększyła się tylko o 14,66 tys. zł (w wyrażeniu nominalnym). Świadczyć to może o niskiej zamożności badanych kredytobiorców – rolników, ponieważ zainteresowanie kredytami konsumpcyjnymi, przeznaczonymi na cele nierolnicze, nie zwiększa się prawie wcale. Gmina Ostrówek jest typowo rolnicza i mimo niskich dochodów rolniczych, nie korzysta z kredytów konsumpcyjnych.

Przytoczone dane liczbowe potwierdzają, że większe jest zainteresowanie ludności wiejskiej badanego terenu kredytami produkcyjnymi niż konsumpcyjnymi. Świadczy to o postawach produkcyjnych ludności i wyższą ich skłonnością do akumulacji, w tym poprzez kredyt. Jest to dobra prognoza na przyszłość, wskazująca na możliwość zmian i rozwoju gospodarstw rolniczych badanego regionu.

4. Wnioski

1. Popyt na kredyty w BS Ostrówek z każdym rokiem wzrasta.
2. Największym powodzeniem cieszą się kredyty obrotowe, ale tempo przyrostu wypłat jest największe w przypadku kredytów inwestycyjnych. Ma-

łe jest zainteresowanie kredytami konsumpcyjnymi. Wielkość wypłat kredytów świadczy o produkcyjnym nastawieniu ludności.

3. Analizując udzielanie kredytów według okresu spłaty należy stwierdzić, że największy procent stanowią kredyty ze spłatą do 1 roku, co wiąże się wciąż z dużym ich oprocentowaniem, na co nie może pozwolić sobie ludność rolnicza, uzyskująca niskie dochody.
4. Głównym źródłem dochodów Banku Spółdzielczego w Ostrówku jest prowadzona działalność kredytowa. Obserwuje się, że wzrasta szansa obsługi większej liczby klientów.
5. Na liczbę kredytobiorców wpływa fakt, iż Bank Spółdzielczy w Ostrówku jest jedynym bankiem na terenie gminy. Lokalne działanie wpływa na zażyłość stosunków między bankiem a kredytobiorcami.
6. Małe lokalne banki, jakim jest BS Ostrówek, charakteryzują się elastycznością, umiejętnością udzielania małych kredytów. Bank Spółdzielczy w Ostrówku z uwagi na lokalny zasięg działania, ma ułatwione monitorowanie kredytów.